

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Män, maskulinitet och skam

En kvalitativ studie av arbetet med mäns våld mot kvinnor
i frivillig och tvingande behandling

Ellen Karlsson & Elise Edholm

Kandidatuppsats SOPA63

VT 2021

Handledare: David Hoff

Abstract

Authors: Ellen Karlsson & Elise Edholm

Title: Men, masculinity and shame - A qualitative study of the work with men's violence against women in court-ordered and non-compulsory treatment [Translated]

Supervisor: David Hoff

Assessor: Anders Lundberg

Men's violence against women, whom they are in a relationship with, is a major social issue in today's society. Previous research has pointed out the extent of domestic violence in intimate relationships. This study aimed to investigate social workers' experiences in working with the therapy of male perpetrators. Furthermore, the study aimed to look into how the therapy varies depending on if it is court-ordered or non-compulsory, how social workers can work with the perpetrators' feelings of shame and guilt and how they can motivate the clients. The method chosen for the study was qualitative and the data collection was based on six semi-structured interviews with professionals who work with therapy of perpetrators. Due to the pandemic, the interviews had to be held digitally. In the analysis, we included a *gender perspective* and an *emotion-management perspective* to understand how feelings of shame and guilt have an impact on the therapy and how the therapist can motivate clients to change. This study found that feelings of shame and guilt are essential in working with male perpetrators, and the therapist must know how to meet these emotions. If these emotions are not treated, they can form an obstacle in the client's process of change. It has also been brought to our attention that shame can express itself in different ways, and the perpetrators tend to use narratives when talking about their acts of violence to reduce their feelings of shame. The analysis also showed that the client's shame can have an impact on their motivation. The interviewees pointed out that court-ordered perpetrators tend to have higher levels of shame and guilt due to the sentence and the judgement from the environment. We found no differences between how the shame expresses itself in court-ordered and non-compulsory treatments. Social workers' view on motivation has differed between these types of treatments. The social workers in the court-ordered programmes found it helpful that the clients had a sentence that worked as an external motivator. In contrast, social workers in the non-compulsory programmes found it beneficial that the clients came voluntarily. This study has attempted to highlight the importance of further research on men's violence against women.

Keywords: Men's violence against women, shame, guilt, motivation.

Nyckelord: Mäns våld mot kvinnor, skam, skuld, motivation.

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till er yrkesverksamma som tog er tid att ställa upp på intervjuer. Era erfarenheter och kunskaper har varit ovärderliga för oss i denna studie.

Vi vill även passa på att tacka vår handledare David Hoff som varit ett stort stöd och ett bollplank för oss under denna termin. Tack för ditt stora engagemang och för att du bidragit med intressanta synpunkter som berikat vår studie.

Ellen Karlsson och Elise Edholm

Maj 2021

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte	3
1.3 Frågeställningar	3
2. Bakgrund	4
2.1 Frivillighet och tvång	4
3. Tidigare forskning	5
3.1 Mäns våld mot kvinnor	5
3.2 Männens perspektiv på mäns våld mot kvinnor	6
3.3 Skuld och skam	8
3.4 Motivation	9
4. Teoretiska utgångspunkter	11
4.1 Genusteori	11
4.1.1 Kön och genus	11
4.1.2 Genussystem.....	12
4.2 Teorier om emotioner	13
4.2.1 Känslomässiga regler	13
4.2.2 Skammens kompass	14
4.3 Inre och yttre motivation	14
5 Metod	16
5.1 Metodologiska överväganden	16
5.2 Urval och urvalsprocess	16
5.3 Genomförande av intervjuer.....	17
5.3.1 Presentation av informanter	18

5.4	Analysförfarande	19
5.5	Metodens tillförlitlighet.....	19
5.6	Arbetsfördelning.....	20
5.7	Etiska överväganden	20
6.	Resultat och analys.....	22
6.1	Skuld och skam	22
6.1.1	Skuld och skam i relation till behandling.....	22
6.1.2	Skam i förhållande till maskulinitet	25
6.1.3	Skammens olika ansikten	28
6.2	Motivation	32
6.2.1	Inre och yttre motivation	32
6.2.2	Att skapa och bibehålla motivation.....	33
7.	Avslutande diskussion.....	36
8.	Referenslista	39
Bilaga 1	42
Informationsbrev	42
Bilaga 2	43
Intervjuguide	43

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Våld i nära relationer är ett utbrett samhällsproblem och ett område som är av vikt att belysa inom det sociala arbetet. Under arbetet med uppsatsen har fem kvinnor i Sverige mördats av män de har eller har haft en relation med (Dagens Nyheter 2021). Den senaste tiden har mäns våld mot kvinnor därför skapat starka reaktioner och en stor medial uppmärksamhet (SVT Nyheter 2021). Socialstyrelsen (2019) definierar fenomenet våld i nära relationer som ett mönster av handlingar som kan vara allt ifrån kränkningar och hot till mord. Inom ramen för våld i nära relationer ryms bland annat fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Enligt Frenzel (2014, s.8) har drygt var femte person i Sverige någon gång under sin livstid utsatts för någon typ av våld i nära relation. Rapporten visar att kvinnor utsätts i högre utsträckning än män, då var fjärde kvinna respektive var sjätte man uppgett att de upplevt en sådan typ av våldsutövning.

Denna studie fokuserar på mäns våldsutövande gentemot kvinnor, och vidare på behandlingsarbetet med förövaren. Mäns våld mot kvinnor är den vanligaste formen av våld i nära relationer. Detta visar exempelvis Hearn (2013, s.161), då han beskriver att det i de flesta samhällen är männen som i störst utsträckning utövar våld mot sin partner. Detta innebär inte att kvinnor aldrig utövar våld, men han menar att en stor del av deras våldsutövande kan förklaras av självförsvar. SOU 2004:121 (s.45) beskriver mäns våld mot kvinnor som en av de allvarligaste hälsoriskerna för kvinnor runt om i världen. Enligt Frenzel (2014, s.88) visar statistik att ungefär 17 kvinnor dödas varje år i Sverige, till följd av partnervåld. Morden sker oftast i kvinnans bostad utan närvarande vittnen, och motiven är ofta svartsjuka eller separationsproblematik.

Till skillnad från övrig våldsbrottslighet, är förövaren i partnervåld en närstående person till den våldsutsatta. Det är också någon som den utsatta har eller har haft en intim relation och delat sin tillvaro med (Amnesty 2004, s.6). Ur förövarens perspektiv är känslor av skuld och skam framträdande, och de blir synbara i såväl en analys av våldsutövandet som i det sociala arbetet med att minska denna våldsanvändning (Scheff 2003, s.729). I behandlingsmötet kan dessa emotioner ta sig skilda uttryck, något som kan förklaras med hjälp av Nathansons teori om skammens olika yttringar (1992, se Scheff och Starrin 2013, s.192f). Gibson (2015, s.337) har visat att det i behandlingsarbete är vanligt att socialarbetare upplever problem med att

förövarnas skam tar sig uttryck i ilska, aggression och fientlighet. Speciellt framträdande blir detta då klienterna upplever sig tillskrivas en oönskad roll eller identitet, till exempel rollen som kvinnomisshandlare. Skammen kan också ge förklaringar till några andra svåra och utmanande problem som socialarbetare stöter på, bland annat vad gäller att engagera klienterna i arbetet.

Scheff (2003, s.729f) har genom sina studier visat på att mäns bristande förmåga att vidkännas sin skam, och därmed erkänna sig underordnade eller otillräckliga, har ett samband med det våld som kvinnor utsätts för. Även Gottzéns (2013, s.77f) undersökningar av mäns våld mot kvinnor har bekräftat att skam kan utgöra en grund för ilska, raseri och våld. Skuld uppstår då individen upplever sig själv som moraliskt bristfällig, medan skammen grundar sig i en reaktion på hur individen förväntar sig att sin omgivning betraktar hen. Att individen har en moralisk insikt kan förstås utifrån Hochschilds (1979, s.563f) teori om känslomässiga regler.

Män associeras ofta med att, till skillnad från kvinnan, vara ledande, starka och oberoende av emotioner (Hirdman 2003, s.48; Butler 1993; 1999 se Mattsson 2015, s.50). De känslor av bristfällighet eller maktlöshet som skammen medför står därför inte i linje med de attribut som mannen vill uppvisa. Då mannen riskerar att blotta sin skam, vilket kan leda till en bristande social status, försöker han väga upp med andra sätt att visa på makt eller överordnad, inte sällan genom vrede eller våldsanvändning (Gottzén 2013, s.77f).

Behandlingsarbetet kan bedrivas på både frivillig och tvingade basis, vilka för med sig såväl förtjänster som begränsningar. Den frivilliga behandlingen bedrivs främst inom socialtjänst och region, medan den tvingande vården utövas inom anstalt eller frivård. Att undersöka distinktionerna mellan frivillig och tvingande behandling av våldsutövande män blir i denna studie relevant för att synliggöra skillnaderna mellan att motivera klienter inom respektive vårdform. Horvath et.al. (2011, s.9, 15) menar att det i alla former av behandling är väsentligt att socialarbetaren lyckas skapa en allians med sin klient och får individen att se en vinst i att förändra sina tankar och sitt sätt att agera. Författarna konstaterar att det finns en korrelation mellan kvaliteten på alliansen och utfallet av behandlingen. De menar att en god allians är väsentlig då det dels minskar risken att klienten avviker från behandlingen, dels skapar ett större utrymme för klienten att adressera sina känslor och uttrycka sina funderingar. Meyer (2018, s.97ff) har visat att det finns vissa utmaningar med att motivera våldsutövare till att

förändra sitt beteende. Det ligger i synnerhet en stor utmaning i att motivera dömda våldsutövare till att delta i olika behandlingsprogram. Detta bekräftas av Maldonado och Murphy (2021, s.3049) som beskriver att förövare som på egen hand sökt stöd för att förändra sitt beteende är mer motiverade till förändring, än de förövare som är dömda till en behandling. Vidare belyser Zalmanowitz et.al (2013, s.928) att huruvida mannen är motiverad till förändring kommer att vara en avgörande faktor för om behandlingen lyckas. Enligt Meyer (2018, s.98) går det att identifiera motivation som ett centralt begrepp i arbetet med våldsutövare i såväl frivilliga som tvingande former.

Lundmark och Bergmark (2021, s.189) belyser i sin artikel att våld i nära relationer är ett område som många socialarbetare kommer i kontakt med under sitt yrkesliv. Studien visar att en stor del socialarbetare upplever sig sakna kunskap för att kunna hantera ärenden gällande våld i nära relationer. Även Boethius (2015, s.16) förklarar i sin studie att forskning om insatser samt behandling för våldsutövare i Sverige idag är begränsad. Forskningsproblemet i denna studie avser därför behandling av mäns våld mot kvinnor i frivillig respektive tvingande vård, betydelsen av skuld- och skamkänslor hos förövaren samt motivationsarbetet i behandling.

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka socialarbetares upplevelser av behandlingsarbetet med män som är våldsamma mot sin kvinnliga partner i frivillig respektive tvingande sektor.

1.3 Frågeställningar

- Vilka möjligheter respektive utmaningar ser socialarbetare med arbetet i frivillig kontra tvingande sektor?
- Hur upplever socialarbetare att klienters skuld- och skamkänslor inverkar på behandlingsarbetet?
- Hur kan socialarbetare arbeta för att öka eller bibehålla klientens motivation till förändring?

2. Bakgrund

2.1 Frivillighet och tvång

De våldsutövande männen kan motta hjälp i både frivilliga och tvingande former. De kan söka hjälp på egen hand eller dömas till vården, och inom detta område innehar socialtjänst och Kriminalvård det största samhällsansvaret. Även regionen bedriver behandling av våldsutövare. Det finns dock ingen lagstadgad skyldighet för regionen att bedriva ett sådant arbete, utan det är upp till den politiska nämnden i varje region att fatta beslut om.

Socialtjänsten bär däremot på ett större ansvar för sådan typ av behandling. Socialstyrelsen (2016) förklarar att socialtjänsten innehar en viktig roll i arbetet med att förebygga våldsbrottslighet i nära relation samt att minska prevalensen av ett upprepat våld. I detta arbete är det avgörande att rikta insatser mot den våldsutövande, och socialtjänsterna bör därför erbjuda dem hjälp att förändra sitt eget beteende och därmed möjliggöra för dem att sluta använda våld. Socialtjänsten har även ett ansvar för att alla övriga personer som är inblandade i våldet får tillgång till den hjälp och den stöttning som de behöver (Allmänna råd i 7 kap. SOSFS 2014:4).

Kriminalvårdens främsta och viktigaste uppdrag är att verkställa de straff som döms ut av domstolarna, säkerställa att lagföring sker på ett effektivt sätt samt arbeta för att minska återfall i brottslighet (Förordning (2007:1172) med instruktion för Kriminalvården 2§). De personer som blivit dömda till någon typ av relationsbrott i form av misshandel, grov kvinnofridskränkning, fridskränkning, olaga hot eller sexualbrott ska beredas särskilt riktade behandlingsprogram inom Kriminalvården. Myndighetens ansvar för dessa personer är således inte valbart för individen, utan är reglerat i lagtext och innebär skyldigheter för dem att efterfölja. Till skillnad från socialtjänst, är det lagstadgat att Kriminalvården ska verkställa det straff, och därmed tillhandahålla den vård som våldsutövaren ådömts (SFS 2007:1172 1§).

3. Tidigare forskning

Den tidigare forskningen redovisas i fyra teman: *mäns våld mot kvinnor, männens perspektiv på mäns våld mot kvinnor, skuld och skam samt motivation*. Det har vid litteratursökningen framkommit att skuld och skam är genomgående känslor i arbetet med våldsutövare, varvid det är av vikt att skapa en förståelse kring detta emotionella perspektiv i relation till behandlingsarbetet. En bristande motivation till behandling har visat sig vara en utmaning i förändringsarbetet, och det har därför ansetts relevant att fördjupa kunskapen om de faktorer som påverkar individens drivkraft till förändring i en studie av behandlingsarbetet med män som slår kvinnor.

Detta avsnitt baseras på sju vetenskapliga artiklar samt en avhandling, en bok och en statlig utredning. För att finna relevant forskning till vår studie har sökverktygen LUBsearch och Libris använts. De sökord vi använt är bland annat: våld i nära relationer, behandling, motivation samt skuld och skam. Vi har även sökt på de engelska motsvarigheterna. Vidare har vi funnit ytterligare forskning genom att studera forskare som refererats till i artiklar och avhandlingar som varit relevanta för vårt arbete.

3.1 Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor är ett problematiskt område ur flera perspektiv, något Boethius (2015, s.19f) belyser i sin studie. Författaren fokuserar på tre olika aspekter vari mäns våld mot kvinnor betraktas som problematiskt. Den första aspekten är det lidande som offret åsamkas till följd av mannens våldshandlingar. Den andra aspekten syftar till de ekonomiska konsekvenser som uppstår till följd av våldsanvändningen, mer specifikt de samhällskostnader som uppstår för att bekämpa samt förebygga fortsatt våldsutövande. Den tredje aspekten belyser de hinder som mäns våld mot kvinnor utgör i kampen mot ett jämställt samhälle. Vidare framhåller SOU 2004:121 (s.41) att Förenta nationerna för 30 år sedan enades om att mäns våld mot kvinnor ska ses som en kränkning mot kvinnors rättigheter och kan relateras till mannens överordning i förhållande till kvinnan.

I Gottzéns (2013, s.76f.) forskning framkommer att mäns våldsanvändning mot kvinnor kan betraktas ur flera olika perspektiv. Psykologiska forskare menar att våldets orsaker främst kan förklaras av avvikande termer, bland annat en trasslig barndom, ett missbruk eller att mannen

genom sitt våldsanvändande försöker kompensera för sin egen upplevelse av otillräcklighet. Vidare menar Gottzén (2013, s.76f) att det finns radikalfeministisk forskning som förklarar mäns våld mot kvinnor som ett uttryck för könsmakt, där våld och hot om våld upprätthåller kvinnors generella underordning i samhället. Det finns även interaktionistiska förklaringar till mäns våld mot kvinnor, vilka redogör för att det är faktorer som parets destruktiva relation eller mannens försök att kontrollera kvinnan som leder fram till våldet. Till sist menar Gottzén (2013, s.76f) att feministisk maskulinitetsforskning pekar på att mäns våld mot kvinnor till viss del kan förklaras med maskulinitet och mansnormer, och att våldet kan utgöra ett tillvägagångssätt för att uppnå makt när några andra resurser inte finns tillgängliga. Dessa normer existerar dock inte på egen hand, utan är ett resultat av vardagliga relationer. Vilken respons, eller vilken förväntad respons, mannens nätverk uppvisar kan ha en stark inverkan på hur mannen i fråga agerar. Om hans vänner uttrycker åsikter som kan legitimera mäns våld och kontroll över kvinnor, ökar risken för att mannen utövar våldet.

3.2 Männens perspektiv på mäns våld mot kvinnor

Män tenderar att se våld på ett annat sätt än kvinnor. Hydén (1995, s.127ff) belyser skillnaden mellan hur män och kvinnor talar om våld som sker i en nära relation. I männens utsagor läggs fokus på hur allvarligt våldet var samt i vilken grad det rådde ömsesidighet mellan parterna i våldshandlingen. Det kan bland annat ske genom att mannen tillskriver kvinnan ett visst ansvar för våldet. Kvinnornas utsagor baseras på vilka konsekvenser som uppstår till följd av våldet, istället för på våldets allvarlighetsgrad, och det finns i kvinnans upplevelser inget givet samband mellan dessa. Författaren belyser även skillnaden mellan termerna bråk och misshandel. Vid misshandel råder ingen ömsesidighet, och det finns en tydlig uppdelning mellan offer och förövare. Skulden och ansvaret för våldet ligger vid en misshandel på förövaren. Vid ett bråk är situationen istället annorlunda då uppdelningen av offer och förövare saknas, och det är sällan endast en person som bär ansvaret. Studien visar att de män som talade i termer av att de misshandlat sin partner var de som utövat det grävsta våldet, medan majoriteten av männen benämnde våldshandlingen som ett bråk.

Gottzén (2013, s.88) har i sin studie undersökt mäns uppfattning av sitt eget våld mot sin kvinnliga partner, och beskriver att männen känner stor skam över att berätta om våldsutövandet för sin omgivning:

Männen är alltså rädda för att våldet inte enbart ska förstås som en moraliskt förkastlig handling, utan rädslan är att det också ska kopplas samman med deras personlighet. Deras rädsla gäller därmed utsikten att bli betraktade som *kvinnomisshandlare* snarare än som män som utövat våld. (Gottzén 2013, s.88)

Rädslan för att betraktas som en kvinnomisshandlare orsakar skamkänslor hos förövaren, vilket leder till att männen känner rädsla inför att berätta för sin omgivning om våldshandlingarna. Vidare beskriver Gottzén (2013, s.88) hur skamkänslorna förknippas med risken att förlora sin sociala status då männen uppfattar att omgivningen inte vill beblanda sig med en kvinnomisshandlare.

Gottzén (2013, 86f) belyser ett antal narrativa strategier som förövare använder i sina beskrivningar av sitt våldsutövande. Ett exempel på en narrativ strategi är att mannen, när han berättar om våldet, *omdefinierar* det och talar om det i lindrigare termer. Författarna menar att detta kan ta sig uttryck genom att våldsutövare bland annat beskriver sig själva som “fysiskt våldsamma”, snarare än som “kvinnomisshandlare”. En annan strategi är att *kontextualisera* våldet och tala om det i förhållande till andra egenskaper. Våldet kan förläggas på faktorer som förövarens psykiska problem, en krissituation eller offrets psykiska svårigheter, i syfte att förminska sitt eget ansvar. Boethius (2015, s.122) bekräftar detta genom att belysa att vissa män pekar ut sin partner som ansvarig för att han varit våldsam. Mannen hänvisar då ofta till att han endast utövade våld i den specifika relationen, och att det orsakades av att partnern framkallade sådana känslor som gjorde honom våldsam. Vidare beskriver Gottzén (2013, s.87f) att förövarna ibland använder ytterligare en narrativ strategi, vilken innebär att de i direkt samband med ett erkännande av sitt eget våld också *fördömer* sina våldshandlingar. Den sista strategin går ut på att *uppvisa det skamliga i sina handlingar* och visa på ånger. Dessa narrativa strategier går ut på att systematiskt förkasta sina egna handlingar och sitt våldsamma agerande, och därigenom föregå sin omgivnings fördömanden. På sådant vis kan förövaren sedan placera in sig själv i den gemenskap som anser att mäns våld mot kvinnor är en moralisk problematik. En kunskap om dessa narrativa strategier är viktig att ha med sig i bemötandet av män som utövar våld mot kvinnor, och blir därför centralt i föreliggande studie. Hur männen pratar om sitt våld påverkas av deras känslor av skuld och skam, något som kommer att diskuteras vidare i nästa avsnitt.

3.3 Skuld och skam

Forskning har visat att skuld och skam hos förövaren är viktiga emotioner att ha förståelse för i behandlingsarbetet. Scheffs (2003, s.729) studie visar att många män distanserar sig från sin emotionella och relationella värld, och menar att det är särskilt viktigt att de vågar uppleva känslan av skam för att inte utveckla en våldsbenägenhet. Män undantrycker ofta denna känsla då den får dem att känna sig svaga, hjälplösa, otillräckliga och maktlösa. Istället för att uppleva dessa känslor, eller låta andra i sin omgivning se dem, kan de istället omvandlas till andra former. Författaren menar att skam i sig är ofarligt, naturligt och något som tyder på en moralisk insikt. Skammen blir ett problem först när den tar sig något annat uttryck.

Trots att skammen upplevs på ett kroppsligt och individuellt plan, menar Gottzén (2013, s.77f) att den har en stark samhörighet med sociala och relationella känslor. Till skillnad från skuld som grundar sig i ett självfördömande då individen agerat på ett moraliskt felaktigt sätt, uppstår skam som en reaktion på individens uppfattning om verkliga eller förväntade negativa reaktioner från omgivningen. Skam grundar sig således i att individen betraktar och utvärderar sig själv genom andras ögon då det finns ett reellt eller imaginärt hot mot de sociala banden. Individen upplever då en rädsla att frångå gemenskapen, och istället förflyttas till utanförskapet – de Andra. Skammen är ofta tabubelagd och kan vara svår att uttala då det krävs att individen kan erkänna att hen är underordnad och moraliskt bristfällig. Skam och känslan av underlägsenhet har visat sig vara särskilt tabubelagt för män, då de ofta associeras med att stöta ifrån sig alla tecken på svaghet. Istället för att acceptera sin skam och dra sig tillbaka, svarar män ofta upp på sin förlust av status genom andra tillvägagångssätt. I dessa fall, då skammen undertrycks hos den enskilda, menar Gottzén (2013, s.77f) att det kan ta sig uttryck i andra skepnader såsom raseri eller våld.

Scheff (2003, s.729f) menar att ilska oftast grundar sig i rädsla eller skam, speciellt sådan skam som medför en förödmjukelse för individen. Författaren påpekar dock att skammen inte på egen hand utgör en våldsbenägenhet, utan att det många gånger är flera ytterligare faktorer som spelar in. För det första menar han att skammen måste vara en hemlighet för omgivningen och ibland även för individen själv. Den göms ofta bakom en defensiv mask av likgiltighet eller arrogans. En vidare faktor är att förövaren uppfattar att det, utöver våld, inte finns någon annan lösning på situationen. För det tredje menar författaren att den våldsutövande ofta har begränsade känslor av kärlek, skuld eller rädsla för att skada andra.

Sambandet mellan våld och kön kan enligt Scheff (2003, s.747) bero på flera saker. För det första har män visat sig vara betydligt mer känslomässigt distanserade än kvinnor redan från födseln. Vidare kan män och kvinnor uppleva samma nivå av skam, men männen har visat sig ha större anlag för att använda ilska som copingstrategi när de hamnar i jobbiga situationer. När män misslyckas med att erkänna sina skamkänslor för sig själv och andra, löper de därför större risk än kvinnor att omvandla dessa känslor till ilska, aggression eller våld. Att män väljer att upprepat använda sig av dessa strategier för att gömma och osynliggöra sin skam, förklarar Scheff (2003, s.747) med att det blir ett nästintill tvångsmässigt beteende att fortsatt kamouflera sina skamkänslor. Till sist är kvinnor mer benägna att hantera sin skam med tystnad och tillbakadragande, snarare än genom raseri eller aggression.

Gibson (2015, s.337f.) beskriver klientens skam som en begränsning för dess engagemang i behandlingen. Han förklarar att rädslan för att bli bedömd negativt från socialarbetaren inte bara leder till att vissa klienter undviker denna kontakt, utan också till att de ibland försöker ändra socialarbetarens uppfattning om dem. De försöker framställa sig själva i positiv bemärkelse och därmed dölja sitt "sämre jag" och sitt våldsanvändande från andras bedömning. Detta leder dock i sin tur till manipulation, undvikande och en påhittad fasad i relation till socialarbetaren. Författaren menar att en sådan typ av problematik går att återfinna i all typ av terapi, där klienten har hemligheter och undanhåller information från behandlaren för att undvika de känslomässiga effekter som skammen medför. Gibson (2015, s.337f.) förklarar vidare att det är avgörande att socialarbetaren kan visa på empati och acceptans för att behandlingsarbetet ska kunna bedriva på ett effektivt vis. Detta är viktig forskning att ha med sig i en studie av behandlingen av mäns våld mot kvinnor.

3.4 Motivation

I forskning har man identifierat motivationen hos förövaren som en avgörande faktor gällande i vilken grad han är villig att förändra sina beteenden (se exempelvis Meyer 2018).

Författaren menar att få förövare vill kännas vid att de behöver ändra sina beteenden gentemot sin partner, något som blir synligt då de många gånger skuldbelägger offret och ser relationer som något utbytbar. Det finns även män som hävdar att deras våldsamma beteende hade upphört om de valt en annan livspartner. Likaså har vissa män svårigheter att förstå vilka konsekvenser deras handlingar får för partnern. Motivation ses som en betydande utmaning i

arbetet med våldsutövare, och att finna individens motivationsfaktorer kan vara av stor vikt för huruvida individen lyckas förändra sina beteendemönster (Meyer 2018, s.97f).

Zalmanowitz et.al. (2013, s.958) konstaterar att mannens motivation till förändring påverkar utfallet av behandlingen. Bristen på motivation blir enligt Meyer (2018, s.100) extra tydlig när det kommer till förövare som är dömda till en behandling. Zalmanowitz et.al. (2013, s.958) beskriver att de dömda våldsutövare som bedöms ha störst risk för återfall är de som vanligtvis har lägst motivation till att förändra sitt beteende. Detta bekräftar Maldonado och Murphy (2021, s.3049) som konstaterar att de individer som är dömda för sina våldshandlingar i regel har mindre vilja att förändras. De menar att de förövare som är kvar i en relation med personen de utsatt för våld ofta har större motivation till förändring. Vidare beskriver författarna att låg motivation och motsträvig inställning till behandling är faktorer som har en negativ inverkan på utfallet av behandlingen. I samband med ovanstående resonemang om människans motivation i behandling är Stanley, Graham-Kevan och Borthwicks (2012, s.271) studie relevant, i vilken de beskriver två typer av motivation; inre respektive yttre. Den inre motivationen kännetecknas av att drivkraften kommer inifrån individen, medan den yttre motivationen drivs av yttre faktorer. De menar att den inre motivationen ofta tilltar i takt med att kunskapen om de egna problemen ökar och att det ofta genererar i mer långsiktiga beteendeförändringar. Den yttre motivationen kan uppstå genom rädslan för att förlora partnern eller av andra påtryckningar. I relation till denna forskning är det intressant att i föreliggande studie undersöka hur dessa motivationsformer kan påverkas av den frivilliga respektive tvingande behandlingen.

4. Teoretiska utgångspunkter

Uppsatsens teoretiska ramverk bygger på genusteorin och emotionsteorin. I detta avsnitt blir även en redogörelse av olika motivationsformer relevant. Centrala författare inom genusteorin är Judith Butler och Yvonne Hirdman. Butlers syn på kön blir relevant vid en analys av hur maskuliniteten skapas i kontrast till kvinnans egenskaper samt hur de maskulina normerna upprätthålls, något som kan ge en viss förståelse för mäns överrepresentation av våldsanvändande i nära relation. Vidare tillför Hirdmans teori en möjlighet att analysera mannens normerande ställning och överordning i förhållande till kvinnan. Inom emotionsteorin används två olika teoretiker; Arlie Russell Hochschild och Donald L. Nathanson. Hochschilds teori om känslomässiga regler blir intressant för att förstå varför människor känner skuld och skam, och Nathansons teori *skamkompassen* bidrar med en förståelse för hur dessa känslor kan ta sig olika uttryck i behandling. Slutligen redogörs för Stanley, Graham-Kevan och Borthwicks teoretiska begrepp inre och yttre motivation för att bidra med en förståelse för hur klienters drivkraft till behandling kan grunda sig i olika faktorer.

4.1 Genusteori

Under föregående avsnittet redogörs för den feministiska maskulinitetsforskningens teori om varför män utövar våld mot kvinnor, vilken framhåller att det är upprätthållandet av maskulinitetsnormer och manlig överordnad som leder fram till detta våldsanvändande (Gottzén 2013, s.76f.). Vidare menar Gottzén (2013, s.78) att mannens rädsla för att blotta skammen kan kopplas till hans egna och omgivningens föreställningar om att män inte ska visa sig sårbara eller svaga. Då maskuliniteten och dess tillhörande normer har visat sig vara av betydelse för en granskning av mäns tendens att använda våld, finner vi det relevant att undersöka några aspekter av genusteorin.

4.1.1 Kön och genus

Kön är enligt Butler (1993; 1999) ett föränderligt fenomen och något som ständigt skapas och upprätthålls av människan genom upprepade handlingar, ord, tolkningar samt bemötande av vår omgivning. Den amerikanska professorn Judith Butler (1993;1999) har kommit att bli en central gestalt för detta sätt att betrakta kön och genus på, och har fått stort inflytande på den feministiska forskningen. Hon menar att detta skapande och formande av kön är performativt,

och att det möjliggörs genom våra performativa handlingar. Sådana handlingar sker oftast omedvetet och genom att vi lever upp till de förväntningar som ställs på oss utifrån vårt kön. På så vis stödjer och bibehåller vi konstruktionen av kön och de stereotyper som medföljer. Vi skapar också kön genom att definiera och identifiera oss själva och andra som olika kön samt uppmärksamma eller förkasta de beteenden som är önskvärda respektive icke önskvärda av könen. Vidare menar Butler (1993;1999) att femininitet och maskulinitet inte skapas på egen hand, utan i relation till sexualitet. Människor har en generell föreställning om att heterosexualiteten är den ”naturliga” sexualiteten då den bidrar till reproduktion, och Butler (1993; 1999) konstaterar därför att denna sexualitet blir central i konstruktionen av kön. Då heterosexualiteten förväntas bygga på begär av olikhet, att mannen åtrår kvinnan och vice versa, menar författaren att könen också konstrueras till att vara olika varandra. Maskuliniteten och femininiteten förväntas därför skilja sig åt och stå i kontrast till varandra. Detta är något som Butler benämner som den heterosexuella matrisen (Butler 1993; 1999 se Mattsson 2005, s.24; 2015, s.49f.).

4.1.2 Genussystem

Yvonne Hirdman (2003, s.48ff.) har utvecklat en teori som har kommit att bli betydelsefull inom genusforskningen. Denna teori benämner hon som genusystemet, vilket förklarar hur kön strukturerar och skapar makt. Hirdman (2003, s.48ff) framhåller i teorin att samhället är strukturerat efter två olika principer; maskulinums första respektive andra lag. Den första lagen är *isärhållandets princip*, vilket innebär att män och kvinnor kontinuerligt åtskiljs. Detta berör även Butler (1993; 1999, se Mattsson 2015, s.49f) i den heterosexuella matrisen. Hirdman (2003, s.48) menar att principen går att förstå som: “att vara Man är att *inte* vara Kvinna”, och förklarar att de stereotypa maskulina egenskaperna skapas i förhållande till vad han inte är. Mannen är, till skillnad från kvinnan, *inte* känslsam, svag, mjuk eller passiv. Han är tvärtom kraftfull, aktiv, har förstånd och är stark i tanke och handling. Till följd av att könen genom alla tider tillskrivits olika attribut, har mannens och kvinnans sysslor och arbetsuppgifter också skiljts åt. Det har varit av vikt för mannen att inte interagera med kvinnosaker och därmed riskera att tillskrivas kvinnans egenskaper då det uppfattats som skamligt att beblanda sig med femininiteten. Genom isärhållandets princip separeras således mannen och kvinnan från varandra, och den ger en förklaring till varför de särskiljs i såväl egenskaper som vilka sysslor de genomför. Maskulinums andra lag är *manlighet som norm*. Denna lag innebär att allt det som kvinnan är och allt de gör, betraktas som mindre värdefullt

än det som mannen är och gör. Logiken skapar en obalans av makt och en manlig överordning, detta då mannen anses vara normen och kvinnan avvikande och underställd detta. Mannens dominerande ställning är ett fenomen som alla män, såväl medvetet som omedvetet, behöver förhålla sig till. Genom att tillskriva män rollen som normbärare får de omständigheter att förhålla sig till samt konsekvenser om de inte efterlevs.

4.2 Teorier om emotioner

Användandet av emotionsteorier motiveras av den forskning som redogörs för i tidigare avsnitt, vilken tyder på att ett avståndstagande från sin emotionella och relationella värld är en påverkande faktor för våldsanvändande. Känslor utgör i sig ingen riskfaktor, men då de undantrycks och inte upplevs av individen kan de generera en problematik. Känslor kan dessutom ta sig olika uttryck, beroende på individens tidigare upplevelser av emotionen (Scheff och Starrin 2013, s.192). I följande avsnitt görs en ansats att förklara skammens funktion samt hur den kan ta sig uttryck i det behandlande mötet.

4.2.1 Känslomässiga regler

I arbetet med män som slår kvinnor har det visat sig att skuld och skam är viktiga känslomässiga uttryck att förstå (se exempelvis Scheff 2003). Arlie Russell Hochschild (1979, s.563f) har utarbetat en teori om känslohantering och emotioner. Betydelsen av att hantera sin emotionella värld uppmärksammas ofta först i samband med att individens känslor inte är legitima eller passande i en viss situation. I studien förklaras begreppet *känslomässiga regler*, vilka är en uppsättning socialt accepterade riktlinjer över hur vi vill och bör känna i olika situationer. Ett exempel på hur känslomässiga regler kan uppvisas är då människor pratar om rättigheter och skyldigheter i anknytning till känslor. Exempelvis kan man prata i termer av att ha rätt att bli arg på någon, eller att man borde visa mer tacksamhet gentemot en välgörare. Vi kan även bli arga på oss själva över att vi inte är tillräckligt ledsna över en väns missöde. Vidare förklarar Hochschild (1979, s.566) att vissa känslomässiga regler är universella, bland annat att man inte ska njuta av att döda eller skada en annan människa. En människas känslomässiga regler kan jämföras med en moralisk kompass, något som går att relatera till Nathansons (1992) *skamkompass*. När de moraliska normerna inte efterlevs skapas skamkänslor hos individen, vilka sedan kan ta sig uttryck i något av de sätt som framhålls nedan.

4.2.2 Skammens kompass

Donald L. Nathanson (1992) har utarbetat en modell som synliggör och förklarar människors olika sätt att hantera sin skam. Skammen i sig är en betydelsefull känsla för människor då den fyller en socialiserande och lärande funktion. Många uppfattar den dock som obehaglig att uppleva, och när den inte accepteras försöker individen omvandla eller gömma skammen bakom någon annan känsla eller affekt. Nathanson (1992) har i sin forskning visat att det finns fyra olika sätt vari skammen kan ta sig uttryck på. Dessa olika riktningar benämner han som *skamkompassen*. Det första sättet att hantera sin skam på är genom ett *tillbakadragande*. Detta drabbar initialt de allra flesta då de upplever känslan av skam. Detta innebär att individen får en känsla av att omedelbart vilja avlägsna sig från platsen eller de omständigheter som framkallar skamkänslorna. Den andra riktningen som skammen kan ta är ett *undvikande*. Här gör individen allt för att slippa uppleva denna emotion, bland annat genom att inte försätta sig i de situationer som framkallar skammen eller genom att använda droger, alkohol eller annat missbruk som en slags distraktion och "självmedicinering" mot känslan. Vidare kan skammen ta en riktning av en *attack mot självet*. Detta kännetecknas av en självdestruktivitet, ett självförakt och ett förlöjligande av sig själv. Individen underkastar sig sin omgivning och förminskar den egna tron på sig själv för att slippa känna skam. Till sist kan skammen även uttrycka sig genom en *attack mot andra*. Individen går då till angrepp mot den som är svagare, antingen psykiskt eller fysiskt, för att sänka denne till sin egen nivå. Detta kan ta sig uttryck i bland annat hån, förnedring, mobbning, svartsjuka eller våld (Nathanson 1992 se Scheff och Starin 2013, s.192ff). Då skam och en bristande förmåga att hantera denna emotion har visat sig vara centrala utgångspunkter för förståelsen av mäns våld mot kvinnor samt behandlingsarbetet med förövarna, är skamkompassen relevant att belysa i denna studie då den synliggör och summerar de olika sätt som skammen traditionellt sett tar sig uttryck på.

4.3 Inre och yttre motivation

För att analysera motivationens inverkan på behandlingen används Stanley, Graham-Kevan och Borthwicks (2012, s.271) teoretiska begrepp inre och yttre motivation. Den inre motivationen kännetecknas av att drivkraften kommer inifrån individen, medan den yttre motivationen drivs av yttre faktorer. De menar att den inre motivationen ofta tilltar i takt med

att kunskapen om de egna problemen ökar och att det ofta genererar i mer långsiktiga beteendeförändringar. Den yttre motivationen kan uppstå genom rädslan för att förlora partnern eller av andra påtryckningar. I relation till denna forskning är det intressant att i föreliggande studie undersöka hur dessa motivationsformer kan påverkas av den frivilliga respektive tvingande behandlingen.

5 Metod

5.1 Metodologiska överväganden

Studien utgår från en kvalitativ ansats, och den primära metoden för datainsamling har bestått av kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Studien har innefattat sex intervjuer med socialarbetare inom Kriminalvård, region och socialtjänst. Valet att intervjua socialarbetare inom olika organisationer motiverades av att forskningsproblemet avser både frivillig och tvingande behandling, samt att vi önskade möjliggöra för en variation mellan syn- och arbetssätt. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015, s.42) belyser att en fördel med kvalitativa intervjuer är att de kan användas som ett verktyg för att få fram material om ett fenomen vilket man inte kan synliggöra genom andra kvalitativa metoder eller kvantitativa enkäter. Att empirin insamlades genom intervjuer motiverades därför av att det var socialarbetarnas subjektiva upplevelser och tolkningar kring arbetet med manliga våldsutövare som stod i fokus för studien. Denna aspekt hade således varit svår att fånga med en annan metod. På grund av den rådande pandemin har intervjuerna skett digitalt via Zoom och Google meet.

Inför intervjuerna utformades en intervjuguide (se Bilaga 2), vilken utgjorde ett underlag för intervjuerna. Bryman (2018, s.563) diskuterar begreppet *semistrukturerade intervjuer*, vilket innebär att forskaren på förhand valt ut ett antal teman som ska behandlas vid intervjutillfället. Därefter är forskaren relativt fri i sin utformning av intervjun och behöver inte ställa frågorna i samma ordning planerat. Forskaren har även möjlighet att ställa spontana frågor som anses kunna tillföra något till undersökningen. Den semistrukturerade intervjun har varit hjälpsam i denna studie då informanternas svar skiljt sig mycket åt, något som krävt olika typer av följdfrågor och därmed utrymme att emellanåt frånga intervjuguiden. Vi upplevde det hjälpsamt att kunna ställa vissa spontana frågor då det gav oss en djupare förståelse för ämnet och mer uttömmande svar. De teman som intervjuerna tog fokus på var bemötande av manliga våldsutövare i behandling samt hur förövarens skuld- och skamkänslor och motivation spelar in på förändringsprocessen.

5.2 Urval och urvalsprocess

Urvalet av informanter har i denna studie gjorts genom ett *målstyrt urval*. Det går ut på att strategiskt välja informanter, snarare än att låta slumpen avgöra vilka individer som ska intervjua. Istället väljer forskaren ut informanter vars kunskaper och erfarenheter bedöms

vara relevanta för studiens forskningsfrågor (Bryman 2018, s.496ff). Valet av ett målstyrt urval har motiverats av att vi på förhand valt att intervjua en viss kategori: socialarbetare som arbetar med mäns våld mot kvinnor. Fördelen med ett sådant urval är att informanterna har mycket kunskap och erfarenhet inom ämnet. Informanterna utgjordes av socialarbetare inom kommunal socialtjänst, region samt Kriminalvård då dessa myndigheter bär på det främsta samhällsansvaret i arbetet med mäns våld mot kvinnor. Valet av organisationer har även baserats på att studien syftar till att undersöka hur arbetet med denna problematik bedrivs på frivillig respektive tvingande väg, samt hur en sådan aspekt spelar in på behandlingsarbetet med våldsutövare. Gemensamt för våra informanter är att de alla arbetar med behandling av män som utövat våld gentemot en kvinnlig partner.

För att komma i kontakt med informanterna användes några olika strategier. Det var en tidskrävande process att finna informanter som arbetar inom socialtjänst, detta då tillgängligheten var låg och arbetsbelastningen hög med hänsyn till rådande pandemi. Den ursprungliga tanken var att endast intervjua yrkesverksamma inom kriminalvård och socialtjänst, men eftersom vi inte lyckades komma i kontakt med fler än två socialarbetare inom socialtjänsten fick vi vidga vårt urval till att även söka informanter som arbetar med målgruppen i landets regioner.

Inledningsvis skrevs ett informationsbrev (Bilaga 1) som publicerades i Facebook-gruppen "Socionom", vars medlemmar antingen är utbildade socionomer alternativt socionomstudenter. Då vi inte fick någon respons på inlägget kontaktade vi istället kundcenter i olika kommuner och blev därefter hänvisade till yrkesverksamma som kunde ställa upp på intervjuer. En positiv konsekvens av att intervjuerna genomfördes på distans var att vi inte var beroende av informanternas geografiska position, utan kunde vända oss till socialarbetare i hela Sverige. Vi kontaktade även frivårdens reception och kom därigenom i kontakt med en informant. Två av informanterna fann vi genom redan etablerade kontakter.

5.3 Genomförande av intervjuer

De semistrukturerade intervjuerna baserades på den utarbetade intervjuguiden (Bilaga 2). Vi utformade öppna frågor för att få så varierande och uttömmande svar som möjligt. Vi försökte även undvika ledande frågor, detta för att minimera risken att våra tankar skulle influera

informantens svar. Frågorna i intervjuguiden testade vi att ställa till varandra för att kunna ta bort överflödiga frågor och göra dem mer lättförståeliga för informanterna.

Till följd av den rådande pandemin har intervjuerna genomförts digitalt i form av videosamtal. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015, s.43f) redogör för att digitala intervjuer är ett effektivt sätt för forskningsledaren att spara tid och resurser. Vi upplevde däremot vissa tekniska problem vid intervjuerna, och ibland hade både vi och informanterna svårt att uppfatta varandra. Detta försvårade både intervjuerna samt transkriberingen efteråt, vilket kompensades genom förtydliganden och upprepningar vid intervjutillfället samt att vi båda tog del av intervjuerna vid transkriberingen.

Målsättningen var att alla intervjuer skulle utföras gemensamt, men på grund av sjukdom fick en intervju genomföras med endast en av oss. Inför intervjuerna delade vi upp våra teman i intervjuguiden mellan varandra, men vi hade båda möjlighet att ställa följdfrågor när det ansågs vara lämpligt. Intervjuerna varade mellan cirka 45-60 minuter, vilket var den tid vi hade avsatt. För att kunna återge det insamlade materialet på ett korrekt sätt spelades intervjuerna in med hjälp av inspelningsprogram på våra mobiltelefoner. Bryman (2018, s.566) belyser vikten av att spela in intervjuerna då det underlättar analysarbetet. Om forskaren istället väljer att anteckna intervjun finns det risk att denne går miste om värdefull information. Innan ljudinspelningarna startades inhämtades samtycke från informanterna. Ljudinspelningarna anonymiserades och raderas efter examination.

5.3.1 Presentation av informanter

I studien intervjuades sex stycken socialarbetare. Dessa har varierande utbildningar och arbetslivserfarenheter. I redogörelsen används fiktiva namn för informanterna.

Namn	Utbildning	Titel	Antal år av arbete med målgruppen	Sektor
Lisa	Kriminolog	Behandlingssekreterare	7 år	Frivillig
Maria	Beteendevetare	Frivårdsinspektör	14 år	Tvingande
Elin	Socialpsykolog	Frivårdsinspektör	13 år	Tvingande

Kristin	Socialpedagog	Kurator/Familjeterapeut	6 år	Frivillig
Sara	Socionom	Frivårdsinspektör	4.5 år	Tvingande
Anna	Socionom	Familjeterapeut	3.5 år	Frivillig

5.4 Analysförfarande

Den inledande fasen av vår bearbetning bestod av transkribering av de inspelade intervjuerna. I analysen har vi utgått från Rennstam och Wästerfors (2015, s.220ff) synsätt på bearbetning och analys i kvalitativa studier. De beskriver tre faser: att sortera, reducera och argumentera. Inledningsvis *sorterade* vi vårt material och skapade oss en överblick. För att förstå och få en större kännedom om materialet samt synliggöra olika perspektiv har det lästs många gånger. Därefter genomförde vi en initial kodning då vi granskade materialet noggrant och skrev små spontana kommentarer, till exempel “narrativa strategier”, “maskulinitet” och “skamkompass”. Därefter följde den selektiva kodningen, vilken innebar att vi började ana mönster i materialet. Ett sådant mönster var exempelvis skammens olika uttryck i mötet. Under kodningen letade vi efter återkommande begrepp som var viktiga i vår undersökning samt likheter och skillnader i materialet. De teman vi fann låg sedan till grund för en vidare analys. I *reduceringsfasen* framhåller Rennstam och Wästerfors (2015, s.228) att forskaren behöver sälla i materialet då det är för omfattande att ta med i sin helhet. Vi valde därför ut de delar av materialet som var användbara för att besvara våra frågeställningar och som kunde kopplas till teorierna samt reducerade bort sådana delar som vi inte kunde dra några slutsatser utifrån, bland annat pandemins påverkan på mäns våld mot kvinnor. Detta gjorde vi genom att markera de delar som var av relevans för forskningsproblemet. Genom sorteringen och reduceringen arbetade vi fram begrepp och teman som var av betydelse för vår studie. Därefter började vi *argumentera* för materialet, med en målsättning om att bidra till det undersökta ämnesområdet.

5.5 Metodens tillförlitlighet

För att stärka studiens tillförlitlighet har vi utgått från Brymans (2018) synsätt på kvalitativa studiers trovärdighet. Bryman (2018, s.467ff) utgår från begreppen tillförlitlighet och äkthet. För att bedöma tillförlitligheten kan man utgå från begreppen: *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* samt *möjligheten att styrka och konfirmera*. *Trovärdigheten* i studien uppnås

genom att vi tillförsäkrat att den utförts inom ramen för de regler som finns. Genom att återkoppla till informanterna kan man öka trovärdigheten och försäkra sig om att deras verklighet uppfattats på ett korrekt sätt. Detta har inte gjorts inom ramen för uppsatsen, men informanterna kommer få möjlighet att lämna synpunkter när uppsatsen är publicerad. *Överförbarheten* är problematisk att tillförsäkra i kvalitativa studier eftersom den bygger på det kontextuella sammanhang vari materialet samlats in. Vi har försökt stärka överförbarheten genom att i dokumentationen vara transparenta och på så vis synliggöra i vilken kontext intervjuerna genomförts samt socialarbetarnas situation. Att vara transparent underlättar för andra forskare att förstå studiens aktuella kontext och möjliggör för utomstående att tolka resultatet. För att stärka *pålitligheten* antog vi ett kritiskt synsätt i arbetet med materialet samt har låtit utomstående personer i vår närhet granska forskningen under processen. Slutligen har vi försökt *styrka och konfirmera* materialet genom att sträva efter en objektivitet och inte låta våra personliga värderingar speglas i materialet. Äktheten kan tillförsäkras genom några olika kriterier (Bryman 2018, s.470). För att stärka äktheten i studien har vi försökt spegla informanternas erfarenheter och åsikter så objektivt och sakligt som möjligt.

5.6 Arbetsfördelning

Vi har arbetat tillsammans under hela forskningsprocessen och uppgifterna har därför fördelats solidariskt. Samtliga delar av uppsatsen har bearbetats gemensamt, detta för att vi funnit ett stort stöd i att arbeta på detta sätt samt för att båda ska ha en jämlik förståelse för arbetets alla delar. Båda har närvarat vid alla intervjuer förutom en och vid samtliga handledningstillfällen. Likaså har båda tagit ett lika stort ansvar för transkriberingen av intervjuerna. Under skrivprocessens gång har vi kontinuerligt granskat och korrigerat arbetet tillsammans för att varje avsnitt ska vara sammanhängande och för att allt material ska uppnå likvärdig kvalitet.

5.7 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002 s.6ff) belyser i sin rapport de fyra huvudsakliga forskningsetiska principerna för vetenskapliga studier: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. *Informationskravet* innebär att forskningsledaren ska informera deltagarna om syftet med studien och om villkoren för deras medverkan. Forskaren är även skyldig att upplysa informanterna om att de deltar på frivillig basis och att de har rätt att avbryta sin medverkan. I föreliggande studie beaktades informationskravet

genom att informanterna under inledningen av intervjuerna upplystes om sin roll i studien samt deras rätt att återta sin medverkan, såväl under intervjun som i efterhand.

Samtyckeskravet innebär att deltagaren äger sig egen medverkan i studien och att forskningsledaren således har ett ansvar att inhämta ett medgivande till deltagande från informanterna (Vetenskapsrådet 2002, s.9ff). För att uppnå samtyckeskravet försäkrade vi oss om deltagarnas samtycke till att medverka i studien samt efterfrågade ett godkännande av inspelning av materialet. Detta gjordes i intervjuernas inledande fas. Enligt *konfidentialitetskravet* ska de uppgifter som forskningen avhandlar hanteras med stor integritet. Det innebär att känslig information och personuppgifter ska användas på ett sådant sätt att det inte kan röjas. Då det kan vara problematiskt att avgränsa vad som är känslig information och inte, bör forskaren kontinuerligt göra avvägningar kring vilken information som kan tänkas innebära kränkning eller obehag för den enskilda i det fall den röjs för allmänheten (Vetenskapsrådet 2002, s.12f) . Konfidentialitetskravet har tagits i beaktning då informanterna avidentifierats i studien samt att inspelningarna från intervjuerna raderas efter examination. Detta minskar risken för att någon obehörig kan ta del av det inspelade materialet och på sådant vis identifiera informanterna. *Nyttjandekravet* innebär att den information som forskningen mynnar ut i inte får användas i kommersiella eller icke-vetenskapliga sammanhang (Vetenskapsrådet 2002, s.14). För att säkerställa att nyttjandekravet efterlevs kommer denna forskning inte användas i något annat syfte än det vetenskapliga.

6. Resultat och analys

Analysen har delats upp i två övergripande avsnitt med tillhörande underrubriker. I det första avsnittet analyseras hur socialarbetare upplever att klientens skuld- och skamkänslor påverkar behandlingsarbetet, och i det andra redogörs för hur ett motivationsarbete kan bedrivas i behandling. Genomgående i analysen förs ett resonemang om hur frivillighet och tvång påverkar förändringsarbetet.

6.1 Skuld och skam

6.1.1 Skuld och skam i relation till behandling

Genom intervjuerna har det framkommit att skuld- och skamkänslor är centrala emotioner i behandlingsarbetet med män som utövar våld i nära relation. Samtliga informanter beskriver känslorna som en central faktor behandlaren måste arbeta sig igenom för att komma till kärnan av klientens problematik, samt att arbetet med emotionerna är väsentligt i såväl frivillig som tvingande sektor. Lisa beskriver att en fördel med den frivilliga vården är att klienten kan söka hjälp tidigt, innan problematiken eskalerar, och att man således kan börja arbeta med våldsutövandet och de skuld- och skamkänslor som medföljer våldet i ett tidigt skede. Hon förklarar dock att en betydande utmaning med arbetet inom frivillig sektor kan vara att få klienten att ta ansvar för sitt våld fullt ut, detta då individen bär på en rädsla om att ett sådant erkännande ska ge konsekvenser. Även om våldet inte är så grovt att det leder till en fällande dom, förklarar Lisa att det kan ge inskränkningar i form av att socialtjänsten kopplas in. Detta aktiverar en stor skam, och är därför något individen försöker undvika. Vidare konstaterar Maria, som arbetar inom den tvingande sektorn, att arbetet med klientens skuld och skam är centralt även inom denna typ av behandling. Hon menar att skammen generellt sett är mer påtaglig inom den tvingande sektorn, något som kan skapa en större utmaning för alliansskapandet. Den högre närvaron av skam hos dömda förövare kan förklaras av att domen i sig utgör en skamfaktor. Det grundar sig dels i att brottet i sig är skamfyllt, men också av att ha suttit i domstol och mött sitt offer vilket skapat en känsla av förnedring. Dömda våldsutövare känner således inte bara skam över att de blivit dömda, utan också över att omgivningen fått ta del av våldet.

I informanternas berättelser framkommer vissa skillnader mellan skuld och skam, både i hur individen upplever känslorna samt vilka effekter de kan medföra i behandlingen. De förklarar att skammen innebär att individen betraktar sig själv ur sin omgivnings ögon och därmed

visar på en viss insikt i sin problematik. Samtidigt menar de att det finns en risk att den tar överhanden och verkar förlamande för individen. Till följd av det menar Lisa att det är viktigt att som behandlare arbeta för att skammen ska omvandlas till skuld. Istället för skammens förlamande känsla, förklarar hon att skulden är en mer konstruktiv känsla som leder till att individen vill göra gott och rätt för sig. Skulden skapar därför en drivkraft som medför prosociala tankar och beteenden, en större omtanke om andra samt en ansvarskänsla. Detta bekräftas av Gibsons (2015, s.335) resonemang om att skuld inte är en lika försvagande känsla som skam. När våldsutövaren känner skuld flyttas fokus från individens personlighet till den specifika våldshandlingen, och emotionen kan enligt författaren leda till förbättrade sociala beteenden. Ovanstående resonemang betonar fördelen med att behandlaren försöker omvandla klientens skamkänslor till skuld.

Skammen beskrivs av informanterna som en emotion som kan vara i vägen eller som kan ligga som ett lock på, och den är därför viktig att behandlaren har en grundläggande förståelse för. Det är också något som behandlaren behöver förhålla sig till genom hela processen:

Man måste liksom minska skammen, och gör vi inte det så blir det ett jättehinder. [...] Skammen är ju också en blockering som skapar väldigt mycket försvarsbeteenden och motstånd till behandling, så skammen är ju superviktig att behandla i detta. (Lisa)

Rädslan för att öppna upp sig och arbeta med dessa känslor kan utgöra ett motstånd till förändring. Elin väljer dock inte att benämna dessa skamkänslor som hinder, utan som positiva inslag i arbetet:

Jag skulle inte vilja kalla dem för hinder, jag skulle vilja kalla dem för tillgångar. Sen kan det ju vara så att man får parkera lite i de här känslorna ett tag innan man går vidare, men absolut är det en drivkraft. (Elin)

Sara beskriver att det är av betydelse att försöka luckra upp skamkänslorna hos individen för att kunna komma framåt i behandlingen. Hon förklarar att den största utmaningen inom den tvingande sektorn är att erbjuda sin hjälp till de som inte vill ha den, detta då det är svårt att nå dem och att få en chans att komma under skamkänslorna. För att luckra upp emotionen berättar Sara om vikten av en balansgång mellan ett alliansskapande och ett utmanande av klientens tankar. Vidare försöker hon även lösa upp den genom att undersöka de

bakomliggande känslorna till skammen. För en klient med mycket skamkänslor beskriver Sara att det är viktigt att ta små steg framåt, och istället för att bara fokusera på skammen även arbeta med andra emotioner som kan ligga bakom. På så vis menar hon att man kan arbeta för att komma runt skamkänslorna. Vidare berättar Maria att hon tycker det är viktigt att man som behandlare speglar känslorna av skuld och skam, samtidigt som man pratar om dem på ett sakligt vis. Hon menar att det är väsentligt att man bekräftar dem samt visar klienten att man förstår att dessa känslor är smärtsamma för honom.

Vidare framkommer det av materialet att det är viktigt att klienten kan uppleva skuld- och skamkänslor för att ett fullgott behandlingsarbete ska kunna bedrivas:

Jag tänker att det är två känslor som är väldigt väsentliga att ha, och jag tänker att om man inte känner skam och skuld är det problematiskt för då tappar man färdriktningen i livet och då är man lite på ett sluttande plan på något sätt. (Kristin)

Informanten förklarar att känslorna är viktiga att ha med sig då de tyder på att individen har en moralisk insikt och en förståelse för att beteendet är problematiskt. Vidare förklarar Maria att hon brukar premiera dessa skuld- och skamkänslor för klienten då de tyder på att denne är på rätt väg mot en förändring. Elin menar att om klienten *inte* kan känna skuld och skam över sina handlingar när den skadat en annan människa, då finns det ett stort problem.

Informanternas syn på skam och skuld som en moralisk insikt kan kopplas till Hochschilds (1979, s.563f) emotionsteori, i vilken hon diskuterar människans känslomässiga regler. Teorin belyser att emotioner är viktiga inslag i livet. Dessa emotioner kommer inte minst till vårt medvetande i förhållande till situationer där individens känslor inte är lämpliga i den rådande situationen. Anledningen till att människan vet hur hen bör känna i olika situationer beror på en uppsättning av moraliska regler som finns med individen sedan barndomen. Dessa benämns som *känslomässiga regler* och kan betraktas som en moralisk kompass. Precis som Hochschild (1979, s.563f) framhåller, menar även informanterna att emotioner är viktiga byggstenar i individens liv. Genom att klienten visar på en förmåga att känna känslor, underlättas förändringsarbetet då det finns en moralisk grund att bygga vidare på.

Även Scheff (2003, s.729) belyser att skamkänslorna tyder på att individen har ett samvete och en moralisk insikt i att dess handlingar är problematiska. Skammen uppstår som en

reaktion på att individen handlat på ett sätt som står i kontrast med den egna moraliska kompassen. Vidare beskriver Scheff (2003, s.729) att möjligheten att uppleva sina känslor av skuld och skam är en avgörande faktor för att kunna minska sitt våldsanvändande. Detta kan knytas an till informanternas resonemang om vikten av att uppleva samt behandla dessa känslor. Informanterna beskriver att klienterna, genom att erkänna och uppleva dessa emotioner, kan börja ta ansvar för sina handlingar då de uppmärksammas på att det är de själva som behöver förändras. Det är först när individen kan se problematiken för vad den verkligen är som behandlingen kan ge effekt.

I relation till att skam och skuld är indikatorer på att individen gjort något som går emot de egna värderingarna, förklarar Sara att de flesta våldsutövare själva uttrycker att de är av åsikten att man inte slår kvinnor eller barn och att man inte går på de som är mindre och svagare. Gottzéns (2013, s.82) studie bekräftar detta resonemang och förklarar att de flesta våldsutövare ser kvinnomisshandel som något moraliskt förkastligt och något som de själva starkt fördömer och tar avstånd från. Detta kan tolkas utifrån en av de universella emotionella regler som Hochschild (1979, s.566) framhåller, vilken beskriver att människan inte ska vilja skada eller njuta av att skada en annan individ. Att inte efterleva sådana regler kan innebära ett socialt utanförskap. Det framkommer i informanternas berättelser att då våldsutövarna går emot sin egen moral och sina egna känslomässiga regler drabbas de av ett stort förakt av sig själva och en rädsla för hur omgivningen ska betrakta dem. I denna process uppstår skammen som en försvarsmekanism för att fly undan det som är smärtsamt för individen, något som kan ta sig olika uttryck i behandlingen. Gottzén (2013, s.82) menar att människans skam ofta grundar sig i att de själva, genom sitt våldsutövande, blir den människa som de förkastar allra mest. Flera informanter menar därför att det i behandlingen är viktigt att hjälpa klienten att hitta förklaringsmodeller till sin skam, att visa på att den fyller en funktion och att den finns där för att hjälpa individen att leva med sig själv.

6.1.2 Skam i förhållande till maskulinitet

Det blir tydligt i materialet att skam även är sammankopplat med maskulinitet och upprätthållande av könsnormer, samt att dessa är centrala utgångspunkter för mäns våld mot kvinnor. Det har genom empirin inte gått att identifiera några skillnader i huruvida de maskulina normerna påverkas av en frivillig respektive tvingande behandling. Det har däremot blivit tydligt att dessa normer är väsentliga att ha en förståelse för i all form av

behandling. Anna berättar att maskuliniteten och dess tillhörande normer kan innebära en utmaning i mötet med klienten, och hon berättar att det är viktigt att arbeta med det och med alliansskapandet för att mannen ska kunna släppa på dessa osynliga regler:

Utmaningen är att ge dem utrymme för att de ska känna att "här kan jag [klienten] vara riktigt jag". Jag strävar efter det hela tiden och det där är ju svårt, det krävs tid för vissa att ta av masken. För oftast är det machokillen eller en man som är välbeställd som kommer in och inte vill visa sin sårbarhet genom att ta av sin päls på något sätt. Att mötas i rummet, det är en utmaning varenda gång. (Anna)

Anna beskriver hur männen kliver in i mötet med en mask av könade normer och med en tillhörande stor skam över att dessa inte levs upp till. Utifrån Hirdmans (2003, s.62) teori om *maskulinums andra lag*, mannen som norm, tolkar vi detta synsätt som ett uttryck för att männen såväl frivilligt som ofrivilligt måste förhålla sig till att vara normbärare och att de får ta emot vissa konsekvenser när dessa normer inte efterlevs. Sådana konsekvenser kan vara både individuella och sociala. De svårigheter som Anna beskriver med att få klienten att släppa på dessa föreställningar och till fullo vara sig själv i mötet, tolkar vi som en konsekvens av det maskulina normbärandet och kravet att följa de manliga reglerna.

Det framkommer i informanternas berättelser att det i behandlingen är viktigt att männen vågar visa sig sårbara och öppna upp för sin emotionella värld. Informanterna redogör för att ett undantryckande och förnekande av sina känslor kan utgöra en barriär för behandlingsarbetet, samt att framförallt känslor av skam behöver luckras upp för att ett framgångsrikt förändringsarbete ska vara möjligt. Anledningen till att män kan ha svårt att blotta sina känslor i mötet med behandlaren kan förstås utifrån Scheffs (2003, s.729) resonemang om att män växer upp och socialiseras in i en kultur där de förväntas visa mindre uppmärksamhet för relationella och emotionella anknytningar än vad kvinnor gör. Männen har istället vuxit upp med förväntningar om att de ska vara modiga, kompetenta och starka. Detta innebär också ofta att emotioner av sorg, rädsla eller skam undantrycks hos individen. Maskuliniteten uppstår således genom vad Hirdman (2003, s.48ff.) benämner som *maskulinums första lag*, vilket innebär att männens stereotypa normer skapas i relation till vad kvinnan är. Mannen förväntas representera kvinnans motsats, därav att de inte uppfostras till att uppleva emotioner och relationer på samma sätt som kvinnor gör (Butler 1993;1999, se Mattsson 2015, s.50). Eftersom dessa känslor så tidigt och konsekvent i mannens liv

undantrycks eller döljs, kan det senare i livet vara svårt för dem att uppmärksamma sina emotioner (Scheff 2003, s.729). Samtliga informanter var eniga om att det är av vikt att dessa känslor speglas och bemöts på ett öppet och icke dömande vis för att våldsutövaren ska få kännedom om dem samt en möjlighet att arbeta med dem.

Kristin understryker vikten av att mannen kan stå ut med sina egna känslor och inte distansera sig från dem, något som kan relateras till de maskulina normer om att män ska hålla sin emotionella värld på avstånd. Hon förklarar att känslor i sig är ofarliga, men om individen inte kan ta sig förbi dem och inte orkar ta itu med dem kommer den att få svårt att hantera sig själv i olika situationer. Att klienten lär sig mer om och jobbar med sig själv samt lär sig att hantera sina skuld- och skamkänslor är därför en stor del av behandlingsarbetet med våldsutövare. Även om det kan vara svårt att uppleva sina emotioner menar informanten att det är en viktig förmåga att besitta - att ha känslor betyder trots allt att man är mänsklig. Mäns distansering från sin emotionella och relationella värld går att förstå utifrån Butlers (1993; 1999, se Mattsson 2015, s.49) begrepp performativitet. Upprepade handlingar som är kopplade till maskulinitetsnormer, bland annat att män ska vara känslolösa och starka, påverkar därför hur männen uppvisar sig för sin omgivning för att inte avvika från normen. Upprätthållandet av maskulinitetsnormer kan i sin tur få konsekvenser för behandlingen, i det fall behandlaren inte lyckas bryta sig igenom klientens fasad.

Lisa berättar att rädslan för omgivningens dömande skapar ett motstånd till att i behandling öppna upp sig kring sina handlingar. Hon menar att klienterna blir skrämde över hur andra kommer betrakta dem och att omgivningens syn på dem inte ska stå i linje med sin egen självbild:

“Om jag [klienten] öppnar upp mig blir jag dömd, eller alltså folk dömer mig som människa, säger att jag är hemsk och ond och så vidare”. Det kan ju också vara ett motstånd till att “om jag säger och erkänner vad jag gjort så är jag ju den där förfärliga hemska människan” (Lisa)

För många män handlar skammen ofta om att deras våldsutövande överträtt de könade normer som finns. Att män känner skam över att ha slagit en kvinna kan förstås utifrån Gottzéns (2013, s.82f, 88) resonemang om den maskulina norm som framhåller att en man inte ska utöva våld mot den som är svagare än honom själv. Detta förklarar varför ett visst våld mot andra män kan betraktas som legitimt och statushöjande, medan våld som utövas mot kvinnor

inte anses stå i linje med de etablerade maskulinitetsnormerna. Den man som utövar våld mot en kvinna bedöms därför av sin omgivning som en maskulin avvikare. Våldsutövarens skam tycks således vara kopplat till att de betraktar sig själva genom andras ögon som det maskulina subjekt de också förkastar- *kvinnomisshandlaren*. Männen är rädda för att tillskrivas denna roll, snarare än rollen som en man som utövat våld, samt att våldet inte enbart ska ses som en moraliskt oacceptabel gärning utan också kopplas ihop med dem själva som individer. Flera av informanterna förklarar att dessa rädslor i sin tur påverkar hur mannen väljer att i behandlingen bemöta och prata om det våld han använt.

6.1.3 Skammens olika ansikten

Skamkänslor kan ta sig skilda uttryck och visa sig på olika sätt i behandling. Utifrån empirin går det inte att finna några betydande skillnader i skammens uttryck, beroende på om behandlingen sker i frivillig eller tvingande form. Dessa verkar istället uppvisas hos de flesta män som utövar våld i nära relation.

Flera av informanterna beskriver att det som behandlare är viktigt att vara påläst om skammen för att kunna bemöta dess olika uttryck, detta för att kunna avläsa individens flyktbeteenden samt hjälpa klienten att gå igenom känslan. Det framkommer att skamkompassen kan användas som ett verktyg i behandlingen för att underlätta för klienten att nå en förståelse för sin skam. Lisa berättar att många klienter under behandlingens gång blir medvetna om att de använder dessa typer av strategier och att de kan identifiera specifika situationer när det förekommer. Att individen förstår innebörden av sina beteenden kan utgöra en nyckel till ett förändrat beteende. Gibson (2015, s.339) bekräftar att det är av stor vikt att socialarbetare har teoretisk kunskap om hur skammen kan ta sig uttryck innan de börjar arbeta med klienten, detta för att kunna bemöta skamkänslorna på ett empatiskt och passande sätt. I vår studie ger samtliga informanter uttryck för en medvetenhet och kompetens kring att arbeta med klientens skamkänslor.

Samtliga informanter beskriver att skammen kan ta sig olika skepnader i behandlingen. De beskriver att det finns en risk att skammen, om den blir för stor, istället uttrycker sig i ilska eller sorg. Detta kan visas genom att klienten slår hårt på sig själv eller att den pratar nedvärderande och kränkande om den egna personen. Skammen kan även visa sig genom att klienten attackerar eller skyller på någon annan, vanligtvis sin partner. Det framkommer av

flera informanter att klienterna bland annat kan uttrycka att kvinnan också utdelat slag, och på så vis även tillskriva henne ett ansvar för våldet. Ett sådant utåtagerande beteende kan enligt Lisa även bli synligt genom att klienten uppvisar irritation gentemot behandlaren's "jobbiga" frågor. Förövarens inställning blir då mer konfrontativ eftersom han inte uppskattar behandlaren's försök att beröra de skambelagda ämnena. Informanterna förklarar att skammen även kan yttra sig i att klienten distanserar sig från sin omgivning. Lisa beskriver några av skammens olika uttryck på följande sätt:

Skammen aktiverar ju väldigt mycket våldsbeteenden egentligen. Jag kan bli våldsam och destruktiv mot mig själv, men det kan också bli att jag stöter bort andra för att hålla dem på ett replängds avstånd. Så på något sätt försöker jag [klienten] skapa en distans mellan mig själv och andra. Det är det som skammen försöker skapa - beteendemönster för att skydda mig så att ingen kommer åt min skam. (Lisa)

Det är även vanligt att individen anammar ett undvikande beteende, och finner distraktioner för att göra sig kvitt sina skamkänslor:

Jag [klienten] flyr från mig själv, jag vill inte möta mig själv. Många kanske går in i droger, spel, eller andra saker för att de inte orkar tänka på vad de gjort. De vill inte känna de här skam- och skuldkänslorna, så det blir någon slags flykt från det. För det är ju väldigt väldigt smärtsamt. (Maria)

Skammens olika sätt att visa sig i behandling kan analyseras med hjälp av Nathansons teori *skammens kompass*. Teorin beskriver fyra olika sätt som skammen kan ta sig uttryck på: tillbakadragande, undvikande, attack mot självet samt attack mot andra (Nathanson 1992, se Scheff och Starrin 2013, s.192f). Det framgår av ovanstående citat att ett tillbakadragande kan förstås som att mannen stöter bort sin omgivning och medvetet skapar en distans mellan sig själv och andra. Vidare kan Nathansons (1992) teori om ett undvikande beteende kopplas till att mannen finner distraktioner för sin skam. En attack mot självet blir synlig då klienten uppvisar en ilska mot sig själv. Slutligen förklarar informanterna att en attack mot andra kan ske genom att bland annat beskylla partnern för våldshandlingarna eller uppvisa en irritation gentemot behandlaren.

Genom att även inkludera Gottzés (2013, s.86ff) narrativa strategier i analysen går det att nå en förståelse för hur våldsutövare hanterar sin skam. Författaren beskriver att männen ofta använder ett antal strategier när de talar om sitt våldsanvändande för att slippa känna skam och fördömas av omgivningen. Informanterna beskriver att det inte är ovanligt att klienter i behandling klankar ner på sig själva, något som kan förstås utifrån Nathansons (1992, se Scheff och Starrin 2013, s.192f) begrepp *attack mot självet*. Detta framkommer av Lisas citat ovan, vilket förklarar att en attack mot självet kan innebära en destruktivitet eller våldsamhet mot den egna personen. Att våldsutövaren riktar sin skam inåt, mot sig själv, kan även kopplas till två av Gottzés (2013, s.88) narrativa strategier: *fördömande* och *att uppvisa det skamliga i sina handlingar*. Genom att kritisera sina egna handlingar visar mannen att han är medveten om och visar ånger över att han överträtt de våldsnormer som finns i samhället. På så vis kan han skilja på sin personlighet och sina handlingar. Att klienten skambelägger sig själv för sina handlingar kan betraktas som något positivt, eftersom det utgör en grund för att kunna ta ansvar för våldet samt möjliggör för en förändring. Det kan dock också ses som ett hinder i förändringsarbetet och som en strategi för att inte gå in i behandling. Anna framhåller att vissa klienter använder skammen för att köpa empati hos behandlaren och distansera sig från det onda subjekt som våldet förknippas med.

Vidare framkommer det av materialet att klienter, för att lätta på sin egen skam, ofta förminskar eller förnekar sina handlingar genom att i behandlingen använda narrativa strategier när de talar om sina våldshandlingar:

Och sen att de förminskar handlingen. Kanske till och med nästan förnekar vissa handlingar. Så det är också skam i det, att man förnekar och förminskar "nej men det var inte så farligt", alltså att de knappt berättar om just den här våldshandlingen. Och det här med att de skyller över det på kvinnan, "hon var ju helt psykiskt sjuk", "hon slog ju mig". Mycket att skylla ifrån sig märker jag. (Sara)

Utifrån Saras citat förstås att vissa klienter har en tendens att förminska, förneka eller tala om sitt våld i lindrigare termer i mötet med behandlaren. Detta kan kopplas till Gottzés (2013, s.86) begrepp *omdefiniering* av våldet, vilket syftar till att förmildra sina handlingar i omgivningens ögon. Detta fenomen beskriver även Hydén (1995, s.127), som konstaterar att män tenderar att benämna våldet som ett bråk snarare än en misshandel och således förminska allvarlighetsgraden. Att omgivningens dömande av individen minskar i och med en

omdefiniering av våldet kan förklara varför klienter i behandling gärna förminskar våldets omfattning och allvarsamhet. Hur denna strategi i sin tur påverkar behandlingen kan förstås utifrån Gibsons (2015, s.337) resonemang om att klienter tenderar att framställa sig själva som sitt bästa jag och hemlighålla sina dåliga sidor för behandlaren. Detta menar författaren kan påverka alliansskapandet negativt, något vi tolkar som en begränsning för förändringsarbetet.

Vidare beskriver informanterna att förövaren, i sin redogörelse av våldet, ofta flyttar fokus från den egna personen genom att lägga problemet utanför sig själv. De menar att denna narrativa metod är en vanlig problemlösningstrategi för våldsutövare. På så vis behöver inte förövaren förändra sig, utan det faller på de yttre faktorerna och omgivningen:

Man lägger gärna det på sin partner, "nej men hade inte hon sagt sådär så hade ju inte jag behövt bli så arg" och så. [...] Eller att man börjar liksom "ja men hade inte hon gjort det eller hade inte hon sagt det hade inte jag gjort så". Man lägger det liksom utanför sig själv. (Kristin)

Att klienter skyller sitt våldsamma beteende på sin partner kan förstås utifrån Nathansons (1992, se Scheff och Starrin 2013, s.192f) teori om en *attack mot andra* samt Gottzéns (2013, s.86f) begrepp *kontextualisera*. Tillvägagångssättet syftar till att skylla på partnerns svagheter eller andra yttre omständigheter som orsaker till våldet. Detta kan utifrån Gottzéns (2013, s.86f) studie förstås som en narrativ strategi för att minska sin egen skamkänsla, och kan förklara varför männen legitimerar sitt eget våld med att samtidigt berätta om bland annat partnerns psykiska mående eller hennes våldshandling mot honom. Flera informanter framhåller att detta i sin tur kan utgöra en problematik i behandlingen då individen, för att förändras, behöver ta eget ansvar för sitt våldsanvändande.

Användandet av dessa olika uttryck och strategier i mötet med behandlaren tolkar vi som tillvägagångssätt för klienten att överhuvudtaget klara av att prata om sina våldshandlingar. Det framkommer under avsnittet att det är viktigt att synliggöra skammens försvarsmekanismer för klienten och på så vis öka medvetandet om det egna ansvaret. Genom att individen ser sitt eget ansvar kan en motivation till förändring uppstå, något som kommer diskuteras vidare i kommande kapitel.

6.2 Motivation

6.2.1 Inre och yttre motivation

Det finns en skillnad mellan individens inre och yttre motivation. Den inre motivationen innebär att drivkraften kommer från individen själv, medan den yttre motivationen påverkas av yttre omständigheter (Stanley, Graham-Kevan och Borthwicks 2012, s.271). Samtliga informanter inom Kriminalvården redogjorde för hur den tvingande aspekten kan utgöra en tillgång för motivationsarbetet. Då klienterna riskerar andra konsekvenser i det fall de inte genomgår sin behandling skapas i sin tur en yttre motivation hos många av deras klienter. Drivkraften grundar sig således i att undslippa ett ytterligare värre straff, eventuellt en anstaltsvistelse. Maria förklarar att motståndet initialt tar sig uttryck i att klienterna berättar att de endast är där för att de måste samt att de redogör för att de själva inte har någon önskan om att medverka i en behandling. Trots deras ovilja att komma på mötena, förklarar Maria att de ofta gör det till följd av den yttre motivationen. En bit in i behandlingen kan hon dock skönja en vändning och ett mönster av att klienternas yttre motivation övergår till en inre sådan:

Men när det gått ett tag ser man att det övergår till att “jag [klienten] känner att det här blev bra”, “jag behöver det här”, “det var nyttigt för mig”. [...] Man ser fördelar med att göra de här beteendeförändringarna. (Maria)

Ovanstående diskussion bekräftas av Zalmanowitz et.al (2013, s.958) resonemang om inre respektive yttre motivation hos dömda våldsutövare. Författarna menar att det faktum att våldsutövaren blivit dömd till behandling kan ses som en yttre motiverande faktor då denne riskerar sanktioner i det fall behandlingen inte efterföljs. Författarna menar i sin tur att den inre motivationen kan förstärkas genom att klienten strävar efter att nå målen i behandlingen.

Inom den frivilliga sektorn konstaterar informanterna att de yttre motivationsfaktorerna är viktiga att identifiera för att finna den inre motivationen. Det kan vara en partner som ställer ett ultimatum eller att behandlaren lyfter in barnens perspektiv i rummet. Anna menar dock att det är viktigt att detta omvandlas till en inre motivation för att på så vis skapa ett genuint problem som klienten vill arbeta med. Att en partner eller socialtjänsten önskar att individen ska genomgå en behandling räcker inte för att uppnå en verklig förändring. Informanterna som arbetar i frivillig sektor menar dock att en fördel är att många klienter, till följd av att de sökt hjälp på egen hand, har en större inre motivation redan från början. Kristin förklarar att

hon tror att det är enklare att arbeta inom frivillig sektor än tvingande, då man som behandlare behöver slita mindre med att finna klienternas källa till motivation.

Resonemanget om att partnern är en viktig yttre motiverande faktor bekräftas av Maldonado och Murphy (2021, s.3049), vilka konstaterar att den våldsutsatta partnern har visat sig utgöra en ökad drivkraft till förändring hos utövaren. Även Kristins tanke om att klienter i frivillig behandling är enklare att motivera än de i tvingande kan kopplas till Meyers (2018, s.100) argument om att en bristande motivation blir extra synlig hos de förövare som är dömda till att genomgå en behandling. I materialet synliggörs att informanterna kan se olika förtjänster och utmaningar med respektive behandlingsform. De kan i sin tur dra nytta av fördelarna på olika vis för att nå skilda klientel. Samtliga informanter är dock ense om att det i alla behandlingsformer är av vikt att arbeta med att skapa och bibehålla klientens motivation.

6.2.2 Att skapa och bibehålla motivation

För att hjälpa klienten att hitta motivation till ett förändrat beteende berättar informanterna att de lägger stor vikt vid det som individen själv vill förändra. Elin och Sara beskriver att de arbetar med begreppet "värderad riktning", vilket innebär att behandlaren tillsammans med klienten sätter upp gemensamma mål som baseras på den förändring som individen själv vill se i sin tillvaro och i sitt beteende:

Värderad riktning jobbar vi ju väldigt mycket med. När man sätter upp ett mål- vad är det jag vill? Hur vill jag vara som partner? Och då är det ofta "jag vill vara trygg, jag vill vara kärleksfull, jag vill vara en bra pappa". Det sätter vi högst upp i värderad riktning och det har vi också med oss hela tiden i programmet. (Sara)

Trots att arbetet sker i tvingande former, understryker dessa informanter vikten av att genomgående hålla klientens egen vilja och egna tankar levande. Även i frivillig behandling fokuserar informanterna på vad det är klienten själv vill ha hjälp med, något de sedan formulerar behandlingens mål utefter. Det är således av vikt att inom både frivillig och tvingande sektor låta klientens behov och önskemål stå i centrum för utformningen av behandlingen. Då socialarbetarna inom den frivilliga sektorn inte har möjlighet att tvångsmässigt hålla kvar klienten i behandlingen, strävar de istället efter att finna individens inre motivation så snart som möjligt för att klienten frivilligt ska stanna kvar i behandlingen:

Jag berättar och beskriver vägen dit; att det kan innebära svårt jobb, att det ibland kan kännas jättejobbigt och att ibland kanske man inte vill komma eller att man känner att det är meningslöst. Men det är viktigt att vi fortsätter vårt arbete för att nå dit du vill och jag är här för att hjälpa dig. [...] Jag kan inte göra något utan dig, jag är här för dig och min tid är här för dig. (Anna)

När det finns en etablerad motivation hos klienten är det angeläget för behandlaren att arbeta för att bibehålla drivkraften. Informanterna berättar att det i denna process är viktigt att vara empatisk och inte dömande. Detta bekräftas i Gibsons (2015, s.338) studie som framhåller vikten av att behandla klienterna som individer, och inte som inadekvata människor. Informanterna förklarar att behandlarens roll inte är att uppfostra klienten, utan att denne behöver vara följsam och visa förståelse för klientens situation:

Sen tänker jag just på öppenheten, att lyssna in och vara flexibel, ha förståelse och vara tillmötesgående. Det är A och O tänker jag, att inte kliva in i rummet och tänka att jag ska uppfostra någon eller banka in något vett i dem. (Maria)

Utöver behandlarens bemötande kan en ytterligare motiverande faktor vara att behandlaren hjälper klienten att nå en större förståelse för sin problematik. Informanter inom såväl frivillig som tvingande sektor berättar att många klienter uppskattar att få en förklaring till varför de agerar på ett visst sätt och en förståelse för hur de ska kunna förändras. I takt med att förståelsen ökar menar informanterna att det väcks ett hopp och en vilja hos klienten då han inser att han kan göra något åt sin situation. Lisa påpekar att det är viktigt att inge klienten hopp om att en förändring är möjlig, utan att ta bort ansvaret för den handling som individen begått. Behandlarens sätt att arbeta med att ge klienten insikt i sin problematik och en vilja att förändras kan förstås utifrån Hochschilds (1979, s.562) perspektiv på emotionshantering. Författaren beskriver tre olika tekniker som behandlaren kan använda för att hjälpa klienten att förändra beteenden. Den första tekniken är att behandlaren utmanar klientens tankemönster och arbetar med de bakomliggande tankarna. Den andra tekniken är att förändra klientens kroppsliga reaktioner på händelser, till exempel att lära sig att andas lugnt i svåra situationer. Den sista tekniken är att hjälpa klienten att förändra hur den uttrycker sig i vissa situationer. Ovanstående resonemang om beteendeförändringar kan förstås som att behandlaren, genom att ge individen verktyg att förändras, också kan skapa en motivation då individen ser att en förändring är möjlig. Det kan således skapa en inre motivation.

I empirin går det att urskilja vissa skillnader i arbetet med att bibehålla klientens motivation till behandling, beroende på om det sker i frivillig eller tvingande sektor. När det gäller den tvingande behandlingen finns ovan nämnt redan de yttre ramarna och den yttre motivationen (Zalmanowitz et.al 2013, s.958). Maria beskriver att en fördel med den tvingande behandlingen därför är att de har större närvaro än inom den frivilliga sektorn och påpekar att vissa socialtjänster, med samma behandlingsprogram som frivården, har svårigheter att uppnå liknande kontinuitet i behandlingen. Kristin förklarar å andra sidan att en fördel med den frivilliga aspekten är att klienten, på grund av att den söker på egen hand, har en viss etablerad inre motivation som går att bygga vidare på. Hon konstaterar dock att en utmaning inom den frivilliga sektorn är att de inte har mandat att hålla kvar någon i behandling, trots att behandlaren ser ett behov av det. Det enda behandlaren kan göra är att försöka bibehålla individens inre motivation, motivera samt övertyga klienten om att det vore gynnsamt att stanna kvar i behandlingen.

7. Avslutande diskussion

Det övergripande syftet med studien är att undersöka socialarbetares uppfattning av frivillig kontra tvingande vård samt vilka utmaningar och förtjänster dessa behandlingsformer får för förändringsarbetet. I empirin har vi inte kunnat återfinna några skillnader i hur skuld- och skamkänslorna tar sig uttryck i mötet beroende på vårdform. Däremot belyste informanterna att omfattningen av känslorna skiljer sig åt mellan frivillig och tvingande vård, detta då det finns en högre skam hos dömda våldsutövare som upplever att de blivit dömda av såväl omgivning som domstol. Det har även synliggjorts en skillnad mellan klienternas motivation och socialarbetarens arbete med detta inom de olika behandlingsformerna. Inom den tvingande sektorn framhålls att den yttre ramen och motivationen, i form av en dom, är en positiv faktor då det medför en högre kontinuitet och närvaro i behandlingen. I den frivilliga sektorn anser socialarbetarna däremot att det är bra att det inte finns någon sådan typ av yttre påtryckande faktor, då det tyder på att klienten som söker stöd faktiskt vill ha hjälp. En positiv aspekt av den frivilliga vården menar de därför är att det finns en större inre motivation redan från början hos klienterna, något som i sin tur underlättar för en reell förändring.

Vidare har vi funnit att de olika aspekter som medföljer den frivilliga respektive tvingande behandlingen kan nyttjas på skilda vis för att nå olika klientgrupper. Socialarbetare inom Kriminalvården uttrycker till exempel att den tvingande ramen möjliggör för dem att komma i kontakt med män som inte hade sökt hjälp på egen hand. Å andra sidan uttrycker representanter för socialtjänst och region att det är positivt att det inte finns några tvingande aspekter, då den frivilliga vården istället öppnar upp för att behandla män som av egen vilja vill ha hjälp redan innan våldet eskalerar och leder till en fällande dom. På liknande vis kan vårdformerna komplettera varandra på olika sätt och tillsammans nå ett större antal män som behöver hjälp att minska sitt våldsutövande. Vi finner denna skillnad intressant då den tyder på att det finns en vinst i en olikhet av behandlingsformer för våldsutövare.

Det empiriska materialet bekräftar i stora drag den tidigare forskningen. Samtliga informanter belyste att skuld- och skamkänslor är en högst central aspekt i deras arbete, och de redogjorde för såväl den komplexitet som de tillgångar dessa känslor kan skapa i arbetet. Likaså betonar den tidigare forskningen att skuld- och skamkänslor utgör en kärna i arbetet med våldsutövare (Gottzén 2013, s.78). Huruvida informanterna betraktade dessa känslor som positiva eller hämmande för behandlingen skilde sig åt, men de var alla eniga om att det är viktigt att

klienten kan uppleva dem för att en förändring ska vara möjlig. Informanterna förklarade att känslorna tyder på en moralisk insikt, något vi kunde knyta an till Hochschilds (1979) emotionsteori. Det har i studien även framkommit att maskulinitetsnormer och upprätthållandet av dessa kan bära på förklaringar till männens upplevelser av skam, deras våldsutövande samt oviljan att visa sig emotionella i behandling (Gottzén 2013, s.77). Vidare har materialet visat att det är viktigt att skuld- och skamkänslor berörs och behandlas, då de annars kan verka förlamande för klienten och hindra en prosocial utveckling. Det har även blivit tydligt att behandlaren behöver ha kunskap om hur emotionerna kan ta sig uttryck i behandlingen för att känslorna ska kunna bemötas på ett empatiskt och utvecklande sätt. Genom studien har vi fått förståelse för att skuld och skam är än viktigare i arbetet med mäns våld mot kvinnor än vi initialt trodde, varvid emotionerna fått ett betydande utrymme i denna uppsats.

Det har genom empirin framkommit att det finns ett samband mellan klientens skuld- och skamkänslor samt dess motivation till behandling. Om emotionerna blir för starka och överväldigande för individen uppgav flera informanter att de kan lägga sig som en blockering från omgivningen, något som gör att klienten inte vågar öppna upp och prata med behandlaren om sin problematik. För behandlaren är det därför nödvändigt att låta på dessa känslor, för att i sin tur kunna visa att ett erkännande av sin egen skuld och skam kan ge positiva konsekvenser. Genom att minska på de emotioner och försvarsmekanismer som ligger i vägen för en förändring möjliggörs också för klienten att se att en utveckling är möjlig. På så vis kan även behandlaren hjälpa klienten att finna en motivation. Denna kausalitet mellan skuld, skam och motivation gick inte att återfinna i den tidigare forskningen, utan är kunskap som intervjuerna bidrog med.

Stanley, Graham-Kevan och Borthwicks (2012, s.271) har visat att det finns en skillnad mellan den inre och yttre motivationen, och menar att det är först när klienten finner en inre motivation och en vilja att utvecklas som en förändring är möjlig. Den yttre motivationen kan vara hjälpsam för att klienten ska påbörja eller upprätthålla sin behandling, men för en verklig förändring krävs att individen finner en inre drivkraft. För att skapa och bibehålla klientens motivation redogjorde informanterna för vikten av att fokusera på det som klienten själv vill förändra i sitt beteende och förklarade att behandlaren bör hjälpa klienten att nå en förståelse för sin egen problematik. Vikten av att behandlaren går in i mötet med ett empatiskt och icke-

dömmande förhållningssätt för att minska skammen och öka motivationen har betonats av såväl informanterna som av Gibson (2015, s.337).

Genom litteratursökningen framkom att det finns en kunskapslucka kring de män som utövar våld i nära relation, något som kom att ligga till grund för vårt val av ämne. Ett stort samhällsfokus läggs på de utsatta och att skydda dem, och flera av informanterna uppmärksammade att det även är av vikt att inkludera förövarna i debatten för att kunna minska våldet. *Kan man stötta männen, behöver man inte längre skydda kvinnorna*, förklarar en av informanterna. En ökad forskning kring arbetet med våldsutövare kan medföra positiva konsekvenser för det sociala arbetet då det möjliggör att minska antalet kvinnor som behöver skyddas från sina våldsutövande män. Slutligen finner vi det därför väsentligt att fortsätta forska på denna målgrupp och möjligtvis finna fler preventiva och behandlande sätt att minska mäns våld mot kvinnor. Detta är därför en forskningsfråga som hade kunnat undersökas vidare.

8. Referenslista

Amnesty (2004) *Mäns våld mot kvinnor - en sammanställning över situationen i Sverige*
[<https://www.amnesty.se/documents/65/mans-vald-mot-kvinnor-i-nara-relationer-amnesty.pdf>
Hämtat: 21-03-03]

Boethius, Susanne (2015) *Män, våld och moralarbete - Rapporter från män som sökt
behandling för våld i nära relationer*. Lund: Lunds Universitet

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Dagens Nyheter (2021) Det måste bli lättare för kvinnor att lämna män som slår
[[dn.se/ledare/det-maste-bli-lattare-for-kvinnor-att-lamna-man-som-slar/?fbclid=IwAR3kG77FP0QdY3a_7Ad2sSuTyctYpG1ePqbgWhKi9gtquNh3lRddGFB6FM4](https://www.dn.se/ledare/det-maste-bli-lattare-for-kvinnor-att-lamna-man-som-slar/?fbclid=IwAR3kG77FP0QdY3a_7Ad2sSuTyctYpG1ePqbgWhKi9gtquNh3lRddGFB6FM4). Hämtat: 2021-05-19]

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2015) Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter
Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Frenzel, Anna (2014) *Brott i nära relationer - en nationell kartläggning*. Stockholm:
Brottsförebyggande rådet.

Gibson, Matthew (2015) Shame and guilt in child protection social work: new interpretations
and opportunities for practice. *Child & Family Social Work*, 20 (3): 333-343.

Gottzén, Lucas (2013). Skam, maskulinitet och respons på mäns våld mot kvinnor.
Socialvetenskaplig tidskrift, 20 (2): 75-92.

Hearn, Jeff (2013) The sociological significance of domestic violence: Tensions, paradoxes
and implications. *Current sociology*, 61 (2): 152-170.

Hirdman, Yvonne (2003) *Genus - om det stabilas föränderliga former*. Malmö: Liber

- Hochschild, Arlie Russell (1979) Emotion Work, Feeling Rules, and Social Structure. *American Journal of Sociology*, 85 (3): 551-575
- Horvath, Adam O., Christoph Flückiger, A. C. Del Re & Dianne Symonds (2011) Alliance in Individual Psychotherapy. *Psychotherapy*, 48 (1): 9–16.
- Hydén, Margaretha (1995) *Kvinnomisshandel inom äktenskapet - Mellan det omöjliga och det möjliga*. Stockholm: Liber utbildning.
- Lundmark, Lisa & Åke Bergmark (2021) Self-percieved competence and willingness to ask about intimate partner violence among Swedish social workers. *European Journal of Social Work*, 24 (2): 189-200.
- Maldonado, Ana I. & Christopher M. Murphy (2021) Readiness to Change as a Predictor of Treatment Engagement and Outcome for Partner Violent Men. *Journal of Interpersonal Violence*, 36 (7-8): 3041-3064.
- Mattsson, Tina (2005) *I viljan att göra det normala : en kritisk studie av genusperspektivet i missbrukarvården*. Malmö: Égalité.
- Mattsson, Tina (2015) *Intersektionalitet i socialt arbete - teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups.
- Meyer, Silke (2018) Motivating perpetrators of domestic and family violence to engage in behaviour change: The role of fatherhood. *Child & Family Social Work*, 23 (1): 97-104.
- Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015) Att analysera kvalitativt material. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber
- Scheff, Tomas J. (2003) Male emotions/relationships and violence: A case study. *Human Relations*, 56 (6):727-749.

Scheff, Thomas J. & Bengt Starrin (2013) Ett emotionssociologiskt perspektiv på sociala problem: skam och utsatthet. I: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & Kultur

SFS 2007:1172. *Förordning (2007:1172) med instruktion för Kriminalvården*.

Socialstyrelsen (2016) *Våld - Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2019) Våld i nära relationer. [<https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/> Hämtat 2021-03-03]

SOSFS 2014:4 *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer*.

SOU 2004:121. *Slag i luften - En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*.

Stanley, Nicky, Nicola Graham-Kevan & Rachel Borthwick (2012) Fathers and Domestic Violence: Building Motivation for Change through Perpetrator Programmes. *Child abuse review*, 21 (4): 264-274

SVT Nyheter (2021) Fem kvinnor har dödats de senaste veckorna [<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/har-ar-de-uppmarksammade-fallen-fem-kvinnor-har-dodats-senaste-veckorna?fbclid=IwAR0aH3kUEp0qYnRqR3FnfWQF7L7lky7WltF2Bfsn6BpcE11OqiziHK3EB5Y>. Hämtat: 2021-05-19]

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Zalmanowitz, Sharla J, Robbie Babins-Wagner, Susan Rodger, Bradley A. Corbett & Alan Leschied (2013) The Association of Readiness to Change and Motivational Interviewing with Treatment Outcomes in Males involved in Domestic Violence Group Therapy. *Journal of Interpersonal Violence*, 28 (5): 956-974.

Bilaga 1

Informationsbrev

Hej!

Vi är två socionomstudenter från Lunds universitet som denna terminen skriver vårt examensarbete kring mäns våld mot kvinnor, med fokus på behandlingsarbetet med förövaren. Vi söker Dig som arbetar inom socialtjänst eller kriminalvård, och som har erfarenhet av behandlingsarbete inom detta område. Vår studie ämnar att undersöka hur arbetet med våldsutövare ser ut inom frivillig respektive tvingande sektor samt hur du som socialarbetare kan arbeta för att skapa eller bibehålla motivation till förändring hos klienten. Vidare är vi intresserade av att undersöka hur skuld- och skamkänslor hos klienten kan spela in på och påverka behandlingsprocessen.

Arbetar du inom detta område och har erfarenheter som kan vara givande i vår studie hade det varit till stor hjälp om du kan tänka dig att ställa upp på en intervju. På grund av rådande pandemi kommer intervjuerna att äga rum digitalt och vi beräknar att de tar mellan 45-60 minuter. Förslagsvis skulle intervjuerna kunna ske under vecka 16 eller 17. Intervjuerna kommer att spelas in för att vi ska kunna använda dem i vår analys, detta efter ditt samtycke. Du som intervjuperson kommer att vara anonym och har möjlighet att avbryta din medverkan när som helst under studiens gång.

Vi ser fram emot att komma i kontakt med Dig och hoppas att du har möjlighet att delta i vår undersökning då dina erfarenheter är av stor hjälp i vårt arbete. Har du några frågor eller funderingar är du välkommen att kontakta oss eller vår handledare David Hoff.

Med vänliga hälsningar

Elise Edholm och Ellen Karlsson

Kontaktuppgifter:

Elise Edholm: e15163ed-s@student.lu.se

Ellen Karlsson: e15256ka-s@student.lu.se

David Hoff: david.hoff@soch.lu.se

Bilaga 2

Intervjuguide

Inledande frågor

- Vilken är din nuvarande arbetsplats och vad har du för titel?
- Vad har du för utbildning? Har du någon vidareutbildning inom området?
- Kan du beskriva dina arbetsuppgifter?
- Hur länge har du arbetat inom området?
- Har du tidigare arbetat inom detta område på någon annan arbetsplats, isåfall vilken?
 - Om personen har arbetat inom både frivillig och tvingande sektor: Har du lagt märke till några skillnader i hur arbetet bedrivs i frivillig respektive tvingande sektor?
- Vilken/vilka modell/-er eller program arbetar du efter?
 - Kan du beskriva det?

Arbetet med våldsutövare

- Vad ser du som särskilt utmanande i arbetet med manliga våldsutövare?
 - Hur tar sig detta uttryck? Kan du ge något exempel på en sådan situation?
 - Hur arbetar du för att bemöta dessa utmaningar?
- Vad ser du som mest givande i arbetet med manliga våldsutövare?
- Till socialtjänst: Hur kommer ni i kontakt med era klienter?
 - Söker klienterna hjälp på egen hand eller finns krav från annat håll på att de genomgår behandling?
- Vilka fördelar ser du med att arbeta med våldsutövare inom frivillig/tvingande sektor?
- Vilka utmaningar ser du med att arbeta med våldsutövare inom frivillig/tvingande sektor?
- Vad anser du är viktigt att tänka på i ett klientmöte med en våldsutövare?
- Kan du se någon ökning av användandet av våld eller annan påverkan på mäns våld mot kvinnor, till följd av covid-19?
 - Har ni blivit tvungna att ändra behandlingsmetoder eller bemötande till följd av pandemin?
 - Om förändring: Tror du att det ger någon inverkan på behandlingsresultaten?

Motivation

- Hur arbetar du för att motivera klienter till behandling och/eller ett förändrat beteende?
- Hur tror du att det frivilliga arbetet kan påverka motivationen?
- Händer det att klienter gör motstånd till behandling?
 - Hur kan det ta sig uttryck?
- Vilka svårigheter upplever du att det finns med att motivera våldsutövare till behandling?
- Vilka klienter upplever du är svårast att motivera?
 - Upplever du några skillnader i klientens motivation beroende på om de utövar främst psykiskt, fysiskt eller sexuellt våld? Isåfall vilka?
 - Upplever du några skillnader i klientens motivation beroende på om de utövar grövre eller lindrigare våld? Isåfall vilka?
 - Hur definierar du lindrigt respektive grövre våld?

Skuld och skam

- Hur definierar du skuld och skam?
 - Kan du ge exempel?
- Vilka orsaker ger klienter uttryck för att de känner skuld och skam över?
 - Kan du ge exempel?
- Hur upplever du att klientens skuld- och skamkänslor kan ta sig uttryck i mötet?
- Vilka hinder kan klientens skuld- och skamkänslor utgöra i förändringsarbetet?
 - Vad tänker du kring detta?
- Hur kan klientens skuld- och skamkänslor påverka alliansskapandet?
- Hur arbetar du för att bemöta klientens skuld- och skamkänslor?
 - Kan du ge exempel på detta?

Avslutande frågor

- Vilka utmaningar ser du personligen/för egen del i arbetet med våldsutövare?
- Har du några andra erfarenheter eller någon viktig punkt som är relevant att lyfta i vår studie?
- Skulle det kännas okej att vi kontaktar dig igen ifall vi har några ytterligare frågor?